

T. C.
TİCARET BAKANLIĞI

UGANDA

ENERJİ VE MADENCİLİK SEKTÖRÜ
PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

Tarih: Ekim 2025

Raporu Hazırlayan:

Kampala Ticaret Müşavirliği

İÇİNDEKİLER

1. UGANDA ENERJİ VE MADENCİLİK SEKTÖRÜ

1.1. Uganda Hakkında Genel Bilgiler

1.2. Uganda Enerji Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

1.3. Uganda Maden Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

1.3.1. Altın Madeni

1.3.2. Tungsten (Volfram) Madeni

1.3.3. Kalay ve Tantal Madeni

1.3.4. Bakır ve Kobalt Madeni

1.3.5. Nadir Toprak Elementleri

1.3.6. Petrol ve Doğalgaz Sektörü

1.4. Enerji ve Maden Sektörüne Yönelik Vergi Teşvikleri, Kar Transferleri ve Finansal Destekler

2. TÜRKİYE VE UGANDA ARASINDAKİ SEKTÖR İLİŞKİSİ

3. ENERJİ VE MADEN SEKTÖRÜNE YÖNELİK DİĞER HUSUSLAR

3.1. Uganda Devletine Ait Kurum ve Kuruluşların Bilgileri

3.1.1. Uganda Enerji ve Maden Geliştirme Bakanlığı (Ministry of Energy and Mineral Development)

3.1.2. Uganda Petrol Otoritesi (Petroleum Authority of Uganda - PAU)

3.1.3. Uganda Ulusal Petrol Şirketi (Uganda National Oil Company - UNOC)

3.1.4. Jeoloji Araştırmaları ve Maden Müdürlüğü (Directorate of Geological Survey and Mines - DGSM)

3.1.5. Uganda Maden ve Petrol Odası (Uganda Chamber of Mines and Petroleum - UCMP)

3.2. Önemli Özel Kuruluşlar

3.3. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

3.4. Lojistik ve Dağıtım Kanalları

3.5. Sektörde Vergiler ve E-Ticaret

3.6. Sektörde Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

3.7. Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

3.8. Özel Günler, Bayramlar ve Yerel Saat

4. ENERJİ VE MADEN SEKTÖRÜNE YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRME

5. KAYNAKÇA

YASAL UYARI

Burada yer alan bilgi, yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Burada yer alan ve hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan içerik, yorum ve tavsiyeler genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir.

Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgiler Kampala Ticaret Müşavirliği tarafından genel bilgilendirme amacı ile hazırlanmıştır.

Hiçbir şekilde yönlendirici nitelikte olmayan bu içerik, genel anlamda bilgi vermeyi amaçlamakta olup; bu içeriğin, müşterilerin ve diğer yatırımcıların alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilgileri kapsamayabileceği dikkate alınmalıdır.

Bu sayfalarda yer alan çeşitli bilgi ve görüşlere dayanılarak yapılacak ileriye dönük yatırımlar ve ticari işlemlerin sonuçlarından ya da oraya çıkabilecek zararlardan Ticaret Bakanlığı sorumlu tutulamaz.

İşbu rapor mal ihracatı veya ithalatı yapan firmalarından ziyade Uganda'ya enerji ve maden sektörüne yatırım yapmak isteyen yatırımcıların sektöre yönelik bilgi edinmeleri amacıyla hazırlanmıştır.

1. UGANDA ENERJİ VE MADENCİLİK SEKTÖRÜ

1.1. Uganda Hakkında Genel Bilgiler

Bilindiği üzere; Uganda, Afrika'nın orta-merkez kısmında, Kenya'nın batısında ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğusunda yer almaktadır. Toplam 241.038 km²'lik bir alana sahip olan ülkenin nüfusu 50 milyon civarındadır. Uganda düzenli yağış alan bereketli topraklara; bakır, altın vb. mineral rezervleri ile son zamanlarda keşfedilen petrol yatakları gibi önemli doğal kaynaklara sahiptir.

Ayrıca, dinamik ekonomisi ve benzersiz stratejik konumu ile yatırımcılara Afrika'nın kalbinde önemli fırsatlar sunmaktadır. Son yıllarda Afrika'nın en hızlı büyüyen ülkelerinden biri olarak yerli ve yabancı sermayeyi çekmek için uygun bir ortam ve çok çeşitli teşvikler sağlamaktadır. Özellikle 1990 yılında yapılan ekonomik reformlardan sonra altyapı, yatırım, üretim ve ihracat için teşvik sistemleri geliştirilmiş, düşük enflasyon ve yurtdışındaki Ugandalı girişimcilerin ülkeye gönderdiği dövize dayanan sağlam bir ekonomik büyüme dönemi başlamıştır.

Uganda'da ekonomik istikrarının yanında siyasi istikrarın varlığı, Doğu Afrika bölgesinin son beş yılda en fazla doğrudan yabancı yatırım alan ülkelerinden birisi haline gelmiş ve doğrudan yabancı yatırım miktarı 1 milyar doları aşmıştır. Bunun nedenleri arasında öngörülebilir bir yatırım ortamı, liberal bir ekonomi, iyi bir pazar erişimi, güçlü doğal kaynak tabanı ve hükümet tarafından özel sektöre verilen teşvikler bulunmaktadır.

Ülkede petrolün keşfedilmesiyle ekonomide canlanma başlamış olup, yabancı yatırımcıların daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Uganda tarım, maden, Enerji, ulaşım, imalat ve IT sektörlerinde yatırım imkânları gittikçe artmaktadır.

1.2. Uganda Enerji Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

Uganda enerji sektörü, ülkenin ekonomik kalkınmasında kilit rol oynamakta olup hem yenilenebilir enerji potansiyeli hem de enerji erişim sorunları açısından önemli bir dönüm noktasındadır. Nüfusun büyük bölümü hâlâ modern enerji hizmetlerine erişememekte, ancak ülke hidroelektrik, güneş, biyokütle ve diğer yenilenebilir kaynaklar açısından oldukça zengindir.

Uganda'da en önemli enerji kaynağı olan Elektrik sektörüne bakıldığında; kentsel alanlarda yaklaşık %70, kırsal bölgelerde %15–20 civarında olup toplam kurulu kapasite yaklaşık 1.3–1.4 GW. civarındadır. Ancak, elektrifiğe erişim hâlâ sınırlı olup şehirlerde elektrifiğe erişim oranı görece yüksek iken kırsal alanlarda erişim çok kısıtlı durumdadır.

Ayrıca altyapı ve şebeke kayıpları da (% 15-20 civarında) ciddi bir problem olarak ortada durmaktadır. Ülkenin önemli barajlarından olan Karuma barajı sonrası yeni hat yatırımları yapılmakta olup şebeke altyapısı modernizasyonu, elektrifikasyon hızını arttırması beklenmektedir.

Uganda hükümetinin öncelikli hedeflerinden biri olan kırsal alana elektrik imkanın sağlanmasıdır. Bu kapsamda Kırsal Elektrifikasyon Stratejisi ve Planı ile Son Mil Bağlantı Programı kapsamında şebekeden bağımsız çözümler üretilmeye başlanmış olup solar ev sistemleri ve mini şebekeler sayesinde 2 milyondan fazla haneye elektrik sağlanmıştır.

Uganda Enerji ve Madencilik Sektörü Raporu 2025

Diğer taraftan, enerji tüketimi kaynaklarının dağılımına bakıldığında %80'den fazlası biyokütle (odun, kömür, tarımsal atık). oluşturmaktadır. Ancak enerji talebi hızla artmakta olup altyapı yatırımları ve şebeke genişletmeleri bu talebi karşılamakta kritik rol oynamaktadır.

Elektrik üretiminin kaynaklarına bakıldığında; hidroelektrik santrallerden elde edilen elektrik, toplam üretimin yaklaşık % 80–90 oranına tekabül etmekte olup söz konusu sektörün ana kaynağını oluşturmaktadır. Diğer bir kaynak olan Güneş enerjisi üretimi yaklaşık % 3 civarında olup hızla büyüyen bir potansiyele sahiptir.

Diğer üretim kaynakları ise sırasıyla; % 5 civarında termal fosil yakıt, % 1-2 civarında biyokütle (halkın büyük bir çoğunluğu bu kaynağı tüketmektedir.) ve % 1 civarında rüzgar enerjisidir. Rüzgar enerjisi alanında son dönemde yatırım artmaya başlamıştır.

Yenilenebilir Enerji Potansiyeli kapsamında; Hidroelektrik enerjisinin kapasitesi 4.500 MW olmasına rağmen kullandığı kapasitesi 1.300 MW civarındadır. Uganda'nın başlıca enerji santralleri: Karuma (600 MW), Isimba (183 MW), Nalubaale ve Kiira (~380 MW). olarak sıralanabilir. Ancak Hidroelektrik enerjiye yüksek bağımlılık, kurak dönemlerde arz güvenliği riskini artırmaktadır.

Güneş enerjisine bakıldığında, 1.800–2.000 kWh/m²/yıl civarındadır. Örnek projeler: Soroti Solar Plant, Kabulasoke Solar Power Plant Off-grid çözümler ve çatı sistemleri hızla yaygınlaşmaktadır. Rüzgar Enerjisinde ise durum henüz erken aşamadır. Bu alanda potansiyel bölgeler Karamoja ve Tororo olarak sayılabilir. Biyokütle ve Biyogaz alanında ise Tarım ve şeker üretimi artıkları kullanılmaktadır. Biyogaz uygulamaları kırsal alanlarda yaygınlaştırılmaktadır.

Enerji Politikasını yönlendiren ve düzenleme yapan başlıca kurumlara bakıldığında:

- ❖ Enerji ve Maden Geliştirme Bakanlığı – Politika oluşturma
- ❖ Elektrik Düzenleme Kurumu (ERA)– Lisanslama, tarife düzeni
- ❖ Uganda Elektrik Üretim Şirketi (UEGCL) – Kamu üretim şirketi
- ❖ UETCL Ltd.- Elektrik İletim Şirketi, UMEME Ltd. – Elektrik Dağıtım şirketi

Enerji piyasasının uzun vadeli planları arasında 2040'a kadar 5.000 MW+ kapasite, 2030'a kadar % 60 elektrik erişimi, yenilenebilir enerji payını artırmak ve özel sektör yatırımlarını teşvik etmek hedefleri bulunmaktadır.

Ayrıca, yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için; Güneş enerjisi mini-grid sistemleri, tarımsal atıklardan biyogaz üretimi, batarya ve depolama teknolojileri, E-mobilite (Kampala bölgesi) ve şebeke modernizasyonu projeleri bulunmakta olup diğer yandan Biyokütleyle aşırı bağımlılık, Finansmana erişim kısıtlılığı, Kuraklık riski (hidro bağımlılığı), Tarife ve ödeme sorunları ve altyapı yatırımı açığı gibi dezavantajlı durumlar da bulunmaktadır.

Sonuç olarak Uganda enerji sektörü, hızlı büyüme potansiyeli ve geniş yenilenebilir kaynak tabanı ile Afrika'nın enerji dönüşümünde öne çıkabilecek bir ülkedir. Doğru finansman, altyapı yatırımı ve politika uyumu sağlarsa Uganda, bölgesel bir yeşil enerji merkezi haline gelebilir.

1.3. Uganda Maden Sektörü Hakkında Genel Bilgiler

Madencilik sektörü, Uganda ekonomisinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Uganda, demir cevheri, altın, bakır, kobalt, uranyum, mermer, kireç taşı, fosfatlar ve grafit dahil olmak üzere ticari olarak uygulanabilir miktarlarda yaklaşık 27 mineral türüne sahiptir. Son yıllarda, tahmini değeri 370 milyar dolar olan nadir toprak elementleri gibi önemli maden rezervleri keşfedilmiştir.

Madenciliğin GSYİH içindeki payının düşük kalmasının ana nedeni, ülkenin büyük petrol rezervlerinden ticari üretimin henüz başlamamış olmasıdır. Ticari petrol üretimine başlandığında, bu sektörün milli gelire katkısının önemli ölçüde artması beklenmektedir.

Madencilik şu anda milli gelirin küçük bir kısmını oluştursa da (% 1 civarı), gelecekteki petrol ve gaz üretim potansiyeli nedeniyle stratejik olarak önemli bir sektördür. Uganda'nın milli gelirine madencilik sektörünün katkısı, son verilere göre görece düşük olmakla birlikte, büyük bir potansiyele sahiptir.

Hükümet, maden ihracatı, yerel tüketim ve imalat yoluyla ekonomik büyümeye ve istihdamın oluşmasına önemli katkılar sağlayabileceği için bu sektörü geliştirmeyi hedeflemektedir. Madencilikten elde edilen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) miktarı, 2025 yılının ikinci çeyreğinde 365,58 milyar Uganda Şilini (UGX) olarak kaydedilmiştir.

Özetle, madencilik şu anda milli gelire küçük bir yüzdeyle katkıda bulunsa da, keşfedilen zengin rezervler ve hükümetin sektöre verdiği önem, gelecekte bu katkının artırılmasına yönelik güçlü bir potansiyel olduğunu göstermektedir.

Sektörün kazanç potansiyeli göz önüne alındığında, Uganda hükümeti sürdürülebilir madencilik uygulamalarını teşvik etmek için yatırım çekmeye ve düzenleyici çerçeveleri iyileştirmeye odaklanmaktadır. Hükümet yakın zamanda Madencilik ve Mineraller Yasası'nı (MMA) 2022'den geçirmiş ve ardından MMA'yı faaliyete geçirmek için Madencilik ve Mineraller (Lisanslama) Yönetmeliği 2023'ü yürürlüğe koymuştur.

Uganda'nın başlıca madenlerine bakıldığında;

1.3.1. Altın Madeni:

Ülkedeki en önemli mineraldir ve madencilik gelirlerinin çoğunu oluşturur. Doğu Uganda'daki Busia-Bugiri alanı ve Güneybatı Uganda'daki Buhweju'da büyük yataklar bulunmaktadır. Altın ihracatı, Uganda'nın döviz kazancının ana kaynaklarından biridir. Uganda'da altın madeni sektörü, ülkenin madencilik endüstrisinin önemli bir parçasıdır ve hem küçük ölçekli hem de endüstriyel faaliyetleri içermektedir.

Altın sektörün temel özellikleri incelendiğinde;

Altın, Uganda'nın başlıca ihracat kalemlerinden biridir ve ülkeye önemli miktarda döviz girdisi sağlamaktadır. Sektör, bir yanda büyük ölçekli modern madencilik projeleri ve altın rafinerileri, diğer yanda ise yaygın olarak görülen küçük ölçekli (artisanal) ve geleneksel madencilik faaliyetlerinden oluşmaktadır. Altın madenciliği faaliyetlerinin yoğunlaştığı ana bölgeler arasında Karamoja, Busia, Mubende, ve Kassandra yer almaktadır.

Uganda Enerji ve Madencilik Sektörü Raporu 2025

Uganda'daki en önemli büyük ölçekli altın projeleri, hem arama/geliştirme aşamasında olanları hem de faaliyete geçenleri kapsamaktadır. Bu projeleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

Wagagai Gold Mining Company'nin Busia'daki projesi; Bu proje, Uganda'daki en büyük altın madeni projesidir ve Çinli yatırımcılar tarafından işletilmektedir. Söz konusu projenin büyük ölçekli bir maden sahası ve işleme tesisi bulunmakta olup tesisin yıllık 5.000 kg altın işleme kapasitesine sahip bir rafinerisi bulunmaktadır. Anılan maden sahası yaklaşık 20 yıllık sürekli üretime olanak tanıyan, kanıtlanmış 30 milyon ton altın cevheri rezervine sahiptir.

Uganda'nın ilk büyük ölçekli endüstriyel altın madeni ve rafinerisidir. Ağustos 2025'te Uganda Devlet Başkanı Sayın Yoweri Museveni tarafından resmen açılışı (devreye alımı) yapılmıştır. Bu proje, Uganda'nın ham madenleri ihraç etmek yerine ülke içinde katma değer yaratma vizyonunun bir parçasıdır. Yasa dışı altın ticaretini ve kaçakçılığı da azaltmayı hedeflemektedir.

İstihdam ve ekonomiye katkısına bakıldığında, projenin 2.000'den fazla kişiye istihdam sağladığı ve tam kapasiteye ulaştığında 5.000'den fazla iş imkanı oluşturması beklenmektedir. Ayrıca yıllık yaklaşık 10 milyon ABD Doları vergi geliri sağlaması öngörülmektedir. Anılan Proje ticari üretime geçiş aşamasında olup ülkenin altın üretiminde endüstriyel boyutta önemli bir rol oynaması beklenmektedir.

Mubende Bölgesi Projesi; uzun yıllardır altın madenciliğinin yapıldığı önemli bir bölgedir. Bu bölgede hem küçük ölçekli zanaatkar madencilik hem de büyük ölçekli arama lisansları bulunmaktadır. Bölge, yüksek altın potansiyeli nedeniyle uluslararası madencilik şirketlerinin dikkatini çekmektedir.

Karamoja Bölgesi Projeleri; Karamoja bölgesi, zengin mineral yataklarına, özellikle de altın, mermer ve diğer değerli metallere ev sahipliği yapmaktadır. Bu bölgedeki projeler genellikle arama aşamasındadır ve altyapı eksiklikleri nedeniyle gelişimleri daha yavaş ilerlemektedir. Hükümet, bölgeye yatırımı çekmek için çaba göstermektedir.

Diğer Arama Faaliyetlerine bakıldığında, çeşitli uluslararası madencilik şirketleri, Uganda genelinde (Kiiziga, Kassandra vb.) arama lisansları alarak yeni büyük ölçekli yataklar bulmak için çalışmalar yürütmektedir. Bu büyük projelerin tamamı faaliyete geçtiğinde, Uganda'nın altın üretim kapasitesinin ve ekonomiye katkısının önemli ölçüde artması beklenmektedir.

Yıllar	Toplam İhracatı (Milyar USD)	Altın Toplam İhracatı (Milyar USD)	Altın İhracatının Toplam İhracata Oranı
2020/2021	5.278,73	2.249,73	% 42,61
2021/2022	3.836,58	0,00	0
2022/2023	5.396,23	1.066,81	% 19,76
2023/2024	7.818,86	2.984,66	% 38,17
2024/2025	10.635,47	4.210,93	% 39,59

Kaynak: Bank of Uganda

Altın ihracatı, Uganda'nın döviz kazanmasında kritik bir rol oynamakta olup yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, Uganda'nın toplam ihracatında önemli bir kalem olarak yerini almaya devam etmektedir. Bununla birlikte altın ihracatının en büyük alıcısı Birleşik Arap Emirlikleri olup anılan ülkeye işlenmesi amacıyla gönderilmektedir.

Uganda Enerji ve Madencilik Sektörü Raporu 2025

Altın sektöründeki zorluklar ve sorunlara bakıldığında;

- ❖ Sektörün karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, özellikle küçük ölçekli operasyonlardaki yasadışı faaliyetler ve altın kaçakçılığıdır.
- ❖ Hükümet, madencilik faaliyetlerini düzenlemeye ve lisanslama süreçlerini şeffaflaştırmaya çalışsa da, bu alanda hala zorluklar yaşanmaktadır.
- ❖ Madencilik faaliyetleri, özellikle küçük ölçekli olanlar, çevresel bozulmaya ve arazi anlaşmazlıkları gibi sosyal sorunlara yol açabilmektedir.
- ❖ Ülkedeki altın üretiminin büyük çoğunluğu (%90'ından fazlası) zanaatkar ve küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinden gelmektedir. Bu madencilik genellikle manuel yöntemlerle yapılmakta ve sektördeki kayıtdışılığı arttırmaktadır. Bu durum da devletin gelir kaybına yol açmaktadır.

Altın Sektörün Gelecek Beklentileri ise şöyle sıralanabilir;

- ❖ Uganda hükümeti, sektörü modernize etmek, düzenlemeleri sıkılaştırmak ve yasadışı ticareti engellemek için adımlar atmaktadır. Büyük ölçekli yatırımların teşvik edilmesi ve yerel rafineri kapasitesinin artırılmasıyla sektörün gelecekte daha organize ve ekonomiye daha fazla katkı sağlayan bir yapıya kavuşması hedeflenmektedir.
- ❖ Uganda'daki altın madeni sektörü, hem büyük keşif potansiyeli hem de küçük ölçekli zanaatkar madenciliğin hakimiyeti ile karakterize edilen gelişmekte olan bir endüstridir.
- ❖ Uganda, önemli altın rezervlerine sahip umut verici madencilik bölgelerinden biridir. Karamoja, Mubende, Busia ve Buhweju gibi bölgelerde geniş yataklar keşfedilmiştir. Hatta 2022 yılında, Uganda hükümeti ülkenin en büyüğü olduğu düşünülen, 31 milyon tondan fazla değerli altın içeren rezervler bulunduğunu duyurmuştur.
- ❖ Ülke, yasa dışı ticaret ve kaçakçılıkla mücadele amacıyla yerel sanayiye büyütme için işlenmemiş minerallerin ihracatını durdurma kararı almış ve yerel altın rafinerileri kurmuştur.
- ❖ Büyüme potansiyeline sahip olan altın sektörü, büyük ölçekli maden keşifleri ve uluslararası şirketlerin artan ilgisi ile sektörün gelecekteki GSYİH katkısının önemli ölçüde artması beklenmektedir.

Uganda Devleti, altın madenciliği sektörüne yatırımı teşvik etmekte ve bu zenginliklerden elde edilecek geliri ülkenin sanayileşmesi için kullanmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla Uganda altın madeni sektörü, ülkenin ekonomik kalkınması için kilit bir rol oynamaya aday, hem geleneksel küçük ölçekli faaliyetleri hem de geleceğe yönelik büyük ölçekli endüstriyel potansiyeli bir arada barındıran dinamik bir alandır.

1.3.2. Tungsten (Volfram) Madeni:

Tungsten yatakları, ülkenin güneybatı kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Kabale, Kisoro, Ntungamo, ve Rukungiri bölgeleri, tungsten madenciliğinin yapıldığı ana alanlardır.

Uganda, tungsten (volfram) madenciliği açısından tarihsel bir öneme sahip olup bu mineral, ülkenin ekonomik gelişiminde rol oynayan kaynaklardan biridir. Tungsten, yüksek erime noktası ve sertliği nedeniyle alaşımlar, zırh plakaları, elektrik filamentleri ve yüksek hızlı aletler üretiminde kritik bir mineraldir.

Uganda'nın bilinen tungsten madenlerinin günlük tahmini 26,4 ton tungsten konsantresi üretebileceği ve yıllık 7.920 ton üretime ulaşarak ülkeye yılda en az 200 milyon dolar kazandırabileceği tahmin edilmektedir. Uganda'dan çıkarılan volframın % 65 oranında saf olduğu ve dünyadaki en iyilerden biri olarak kabul edilmektedir.

Tungsten madenciliği faaliyetleri, hem küçük ölçekli zanaatkar madencilik hem de orta ölçekli ticari operasyonlar şeklinde yürütülmektedir. Tungsten, altın ve kalay gibi diğer minerallerle birlikte Uganda'nın mineral ihracatının bir parçası olup, global pazar fiyatlarındaki dalgalanmalar ihracat gelirlerini etkileyebilmektedir.

Uganda'nın tungsten sektörü, potansiyeline rağmen tam kapasiteyle çalışmamaktadır, ancak küresel piyasa talebi ve yeni yatırımlarla yeniden ivme kazanma potansiyeline sahiptir. Sektörün büyük bir kısmı zanaatkar ve küçük ölçekli madencilerin elindedir. Bu durum, modern ekipman eksikliği, düşük verimlilik ve güvenlik sorunlarına yol açabilmektedir. Tungsten, altın, kalay ve tantal (3T'ler) gibi "çatışma mineralleri" kategorisinde yer aldığından, yasadışı sömürü ve kaçakçılıkla mücadele edilmektedir.

Uganda hükümeti, maden kaçakçılığını önlemek için bir mineral izlenebilirlik ve sertifikasyon planı uygulamaya koymuştur. Geçmişte, sektör, yüksek enerji maliyetleri ve modern ekipman eksikliği gibi nedenlerle yatırım eksikliği yaşamıştır.

Ayrıca, Uganda Hükümeti 2022 Maden Yasası aracılığıyla sektörü canlandırmayı ve yatırımcılara vergi teşvikleri gibi imkanlar sunarak büyük ölçekli madencilik projelerinin gelişmesini sağlamayı hedeflemektedir. Uganda'nın yüksek kaliteli tungsten rezervleri, doğru yatırımlar ve düzenlemelerle ülkenin ekonomisine önemli katkılar sağlayabilir.

1.3.3. Kalay ve Tantal Madeni:

Uganda'da kalay ve tantal (koltan) sektörü, ülkenin mineral zenginliğinin önemli bir parçasını oluşturmakla birlikte, tungsten gibi, çoğunlukla zanaatkar (küçük ölçekli) madencilik ve ilgili zorluklarla karakterize edilir.

Kalay, Uganda'nın geleneksel olarak çıkarılan minerallerinden biridir. Kalay yatakları, güneybatı Uganda'da, özellikle Kabale, Ntungamo, Rukungiri ve Kisoro bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ana mineral formu Kassiterit'tir.

Kalay madenciliği, büyük ölçüde küçük ölçekli zanaatkar madenciler tarafından yapılmaktadır. Geçmişte bazı orta ölçekli ticari operasyonlar olsa da, birçoğu ekonomik nedenlerle durmuştur. Sektörde modernizasyon eksikliği, yasadışı ticaret ve altyapı sorunları yaşanmaktadır. Hükümet, bu sorunları aşarak sektörün potansiyelini artırmayı hedeflemektedir.

Tantal madeni ise, cep telefonları, dizüstü bilgisayarlar ve diğer elektronik cihazlarda kullanılan kapasitörlerin üretiminde kritik öneme sahip stratejik bir mineraldir. Tantal yatakları, kalay yataklarıyla benzer bölgelerde, özellikle Kabale, Ntungamo ve batı

Uganda'daki diğer alanlarda bulunmaktadır. Sektörde kaçakçılık önemli bir sorundur, çünkü madenler bazen komşu ülkelerden yasa dışı yollarla Uganda üzerinden ihraç edilmektedir.

Kalay, tantal, tungsten ve altın (3T'ler ve Altın), "çatışma mineralleri" olarak kabul edilmekte ve tedarik zincirinde şeffaflık gerektirmektedir. Uganda hükümeti, madenlerin kaynağının doğrulanması ve yasal ticaretin teşvik edilmesi için izlenebilirlik sistemleri uygulamaya başlamıştır. Söz konusu madenlerin üretiminin büyük kısmı kayıt dışı olup bu da devletin gelir kaybına yol açmaktadır.

Modern madencilik teknikleri, işleme tesisleri ve altyapı için büyük ölçekli yatırımlara ihtiyacı olduğundan Uganda'nın maden ve mineral yasaları, bu sektörleri düzenlemeyi, vergilendirmeyi ve uluslararası standartlara uygun hale getirmeyi amaçlamaktadır, böylece yatırımları teşvik ederek bu minerallerden elde edilen gelirin artırılması hedeflenmektedir.

Uganda'nın tantal üretimi, küçük ölçekli madencilikle yapılmaktadır. Ülke, büyük göller bölgesinde önemli bir tantal tedarikçisi olarak kabul edilmektedir. Bazı maden şirketleri Kisoro ve Kabale bölgelerinde koltan madenleri işletmekte olup koltan madenlerinden çıkarılan cevher, genellikle Çin, Almanya veya ABD gibi ülkelerdeki rafinerilere konsantre halinde ihraç edilerek işlenmektedir.

1.3.4. Bakır ve Kobalt Madeni:

Uganda'daki bakır ve kobalt madeni sektörü, büyük ölçüde Kilembe yatağında olup, şu anda aktif üretim açısından durgun olsa da büyük bir potansiyele sahiptir. Bakır ve kobalt madeni aynı zamanda Batı Uganda'da, Rwenzori Dağları eteklerinde, Kasese bölgesinde yer almaktadır.

Özellikle, 1950'ler ile 1970'ler arasında Kilembe, Sahra Altı Afrika'nın en büyük bakır madenlerinden biri olup Uganda ekonomisine önemli döviz girdisi sağlamıştır. Ancak, Maden, 1980'de siyasi istikrarsızlık ve küresel bakır fiyatlarının düşmesi nedeniyle kapatılmış ve o zamandan beri büyük ölçüde atıl durumdadır.

Kilembe yatağı, sadece bakır değil, aynı zamanda önemli miktarda kobalt rezervi de barındırmaktadır. Tahmini olarak yaklaşık 4 milyon ton bakır cevheri ile birlikte yüksek oranlarda kobalt rezervi bulunmaktadır. Kobalt, elektrikli araç bataryaları ve diğer yüksek teknoloji ürünleri için kritik bir mineral olduğundan, bu rezervler hem Uganda için büyük bir stratejik değere sahiptir hem de madeni küresel piyasalar için cazip hale getirmektedir.

Şu anda Uganda'da büyük ölçekli ticari bakır ve kobalt üretimi yapılmamaktadır. Üretim, küçük ölçekli zanaatkar madencilik faaliyetleri ile sınırlıdır. Madenin yeniden faaliyete geçirilmesi, altyapının onarılması, modern ekipmanların kurulması ve yeni işleme tesislerinin inşası için büyük sermaye yatırımı gerektirmektedir.

Bu nedenle, Uganda hükümeti, Kilembe Madenleri'ni yeniden faaliyete geçirmek için uzun süredir uluslararası yatırımcılar aramaktadır. Bu amaçla ihaleler düzenlenmekte ve potansiyel yatırımcılarla görüşmeler sürdürülmekte olup bu kapsamda uluslararası yatırımcılardan madenin yeniden işletilmesi için teklifler almaktadır.

Kilembe Madenleri'nin başarılı bir şekilde yeniden faaliyete geçirilmesi durumunda, Uganda'nın madencilik sektörüne ve ulusal ekonomisine büyük katkı sağlaması

beklenmektedir. Hükümet, yatırımcılara vergi teşvikleri ve diğer kolaylıklar sunarak bu potansiyeli hayata geçirmeyi hedeflemektedir.

Dolayısıyla, yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için bakır madeni potansiyel bir yatırım alanı olarak değerlendirilebilir.

1.3.5. Nadir Toprak Elementleri (NTE):

Uganda Nadir Toprak Elementleri açısından küresel çapta dikkat çeken, devasa rezervlere sahip bir potansiyele sahiptir. Bu sektör, ülkenin gelecekteki ekonomik kalkınması için stratejik bir öneme sahiptir.

2022 yılında yapılan keşiflerle Uganda'da tahmini değeri 370 milyar doları aşan nadir toprak elementi rezervleri olduğu kabul edilmekte olup keşfedilen elementler arasında itriyum, galyum, skandiyum ve niyobyum gibi, modern teknoloji, yenilenebilir enerji, savunma sanayii ve elektrikli araçlar için kritik öneme sahip elementler bulunmaktadır. Bu mineraller, arz çeşitliliği arayan ülkeler için büyük bir fırsat sunmaktadır.

Nadir Toprak Elementleri'nin en önemli projesi Makuutu Nadir Topraklar Projesi olup en önemli maden yatakları ülkenin doğusundaki Busoga bölgesinde, özellikle Makuutu ve Tororo'daki Sukulu Tepesi'nde bulunmaktadır.

Söz konusu proje, Avustralyalı Ionic Rare Earths Limited (IonicRE) şirketinin çoğunluk hissesine sahip olduğu (Rwenzori Rare Metals - RRM aracılığıyla) bir girişim olup 2024 yılının başlarında büyük ölçekli madencilik lisansı almıştır ve üretime başlama hazırlıkları devam etmektedir. Makuutu projesinin, tahmini 532 milyon tonluk mineral kaynağı ile 20 yıldan fazla (bazı tahminlere göre 50 yıla kadar) bir üretim ömrüne sahip olması beklenmektedir.

Uganda hükümeti, ham maden ihracatından ziyade, ülke içinde işleme ve katma değer yaratmaya odaklanmaktadır. Makuutu projesinde, yerinde işleme ve rafinasyon yapılması planlanmaktadır. Ayrıca, 2022 Maden ve Mineral Yasası uyarınca, hükümetin büyük ölçekli madencilik projelerinde zorunlu olarak %15 hisse sahibi olması sağlanmıştır.

Sektörün gelişimi için teknik bilgi birikimi ve sermaye yatırımı gerekmektedir. Makuutu projesinin sermaye ihtiyacının 190 milyon ila 230 milyon ABD Doları arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Özetle, Uganda'daki nadir toprak elementleri sektörü, küresel teknoloji endüstrisine önemli bir alternatif tedarikçi olma potansiyeli taşımaktadır.

1.3.6. Petrol ve Doğalgaz Sektörü:

Uganda'nın petrol ve doğal gaz kaynakları, özellikle Batı Uganda'daki Albertine Graben bölgesinde yoğunlaşmıştır ve ülkenin ekonomik geleceği için büyük önem taşımaktadır. Uganda'nın toplam petrol kaynaklarının yaklaşık 6.5 milyar varil olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, mevcut teknoloji ve ekonomik koşullar altında geri kazanılabilir (üretilebilir) rezerv miktarı 1.4 ila 1.7 milyar varil civarındadır.

Doğal gaz rezervleri ise yaklaşık 670 milyar fit küp (yaklaşık 19 milyar metreküp) olarak tahmin edilmektedir. Rezervlerin neredeyse tamamı, Kongo Demokratik Cumhuriyeti

sınırında yer alan Albertine Graben (Albert Rift Vadisi) bölgesindedir. Bu bölgedeki başlıca petrol sahaları şunlardır:

Tilenga Projesi: Total Energies (Fransız Petrol Şirketi) liderliğindeki bu proje, altı petrol sahasını kapsamakta olup ülkenin en büyük projelerinden biridir.

Kingfisher Projesi: CNOOC (Çin Ulusal Açık Deniz Petrol Şirketi) tarafından işletilen bu proje de önemli bir üretim potansiyeline sahiptir.

Uganda, şu anda petrol ve doğal gaz sektöründe geliştirme aşamasındadır. Ticari üretimin, Tilenga ve Kingfisher projelerinin tamamlanmasıyla birlikte yakın gelecekte başlaması beklenmektedir.

Doğu Afrika Ham Petrol Boru Hattı (EACOP): Uganda'daki Hoima'dan Tanzanya'nın Tanga limanına kadar uzanacak olan bu 1.443 km uzunluğundaki boru hattı, üretilen ham petrolün uluslararası pazarlara ihraç edilmesi için kritik öneme sahiptir. Bununla birlikte Uganda devleti, hem iç talebi karşılamak hem de bölgesel pazarlara hizmet vermek amacıyla ülke içinde bir petrol rafinerisi kurmayı da planlamaktadır.

Mevcut keşifler, Albertine Graben'in toplam potansiyel alanının %40'ından daha azında yapılmıştır. Bu durum, gelecekteki arama faaliyetleri (örneğin Lake Kyoga Havzası ve Moroto-Kadam Havzası gibi diğer bölgelerde) ile ek rezervlerin keşfedilme potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Uganda, petrol ve gaz endüstrisinde keşif ve değerlendirme aşamasından geliştirme ve üretim aşamasına geçmiştir. Ticari üretimin yakın gelecekte başlaması beklenmektedir. Fransız enerji devi TotalEnergies ve Çinli CNOOC gibi büyük uluslararası firmalar, bu kaynakların geliştirilmesi için lisanslara sahiptir ve projeleri yürütmektedir.

Üretimle ilgili temel altyapı projeleri arasında, üretilen petrolün uluslararası pazarlara taşınması amacıyla Uganda'nın batısındaki petrol sahalarından Tanzanya'nın Tanga limanına uzanacak olan Doğu Afrika Ham Petrol Boru Hattı (EACOP) inşaatı yer almaktadır. Ayrıca, ülke içi ve Doğu Afrika Topluluğu (EAC) pazarları için petrol ürünleri üretmek amacıyla bir rafineri inşa edilmesi de planlanmaktadır.

Petrol ve gaz sektörünün gelişimi, Uganda ekonomisinin ithalatçı konumundan ihracatçı konuma dönüşmesine ve ülkeyi orta gelirli bir ülke statüsüne taşımaya yardımcı olabilecek önemli bir itici güç olarak görülmektedir. Bu kaynaklardan elde edilecek gelirlerin yenilenebilir enerjiye yatırımda kullanılması hedeflenmektedir.

Diğer madenlere kısaca göz atmak gerekirse; **Fosfat**: Doğu Uganda'daki Tororo bölgesinde bulunur ve gübre üretimi için kritik bir hammaddedir. **Kireçtaşı**: Ülke genelinde yaygındır ve çimento üretimi için kullanılır. **Diğer Mineraller**: demir cevheri, berilyum, lityum, nikel, elmas, grafit, vermikülit, alçıtaşı, tuz ve çeşitli yapı malzemeleri (kum, çakıl vb.) de Uganda'da bulunan diğer mineraller arasındadır.

Enerji ve Maden sektöründe Uganda hükümetinin sağladığı bazı vergi muafiyet ve istisnalarla birlikte diğer bazı teşvikler bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür; Uganda'da madencilik sektörüne yönelik yatırım teşvikleri, özellikle 2022'de yürürlüğe giren Maden ve Mineral Yasası ile düzenlenmiştir. Bu teşvikler, yabancı yatırımı çekerek sektörü modernize etmeyi, katma değeri artırmayı ve yasadışı ticareti azaltmayı amaçlamaktadır.

1.4. Enerji ve Maden Sektörüne Yönelik Vergi Teşvikleri, Kar Transferleri ve Finansal Destekler:

- ❖ Yeni maden arama ve çıkarma lisansları alan şirketlere, ilk 10 yıl için düşük bir kurumlar vergisi oranı (%12) sunulmaktadır.
- ❖ Maden arama ve üretim faaliyetlerinde kullanılan makine, ekipman ve araçların ithalatı KDV'den muaftır
- ❖ Madencilik sektöründe faaliyet gösteren personelin maaşları üzerinden ödenen kişisel gelir vergisinde indirimler sağlanmaktadır.
- ❖ Yerel olarak işlenen ve katma değeri artırılan ürünlerin ihracatı için kurumlar vergisi muafiyeti sağlanmaktadır.
- ❖ Madencilik ekipmanlarının ve makine parçalarının ithalatı gümrük vergisinden muaf tutulabilmektedir.
- ❖ Yabancı yatırımcılar, sermayelerini ülkeye getirme ve kârlarını geri transfer etme konusunda güvence altındadır.
- ❖ Madencilik şirketlerinin sermaye yatırımlarının belirli bir yüzdesini düşmelerine izin verilerek, maliyetlerini daha hızlı karşılamaları sağlanmaktadır.
- ❖ Hükümet, yatırımcılar için ruhsatlandırma sürecini basitleştirmeyi ve hızlandırmayı amaçlamaktadır.
- ❖ Hükümet, madencilik alanlarında yol, su ve elektrik gibi temel altyapı hizmetlerinin geliştirilmesine destek sağlamaktadır.
- ❖ Uganda hükümeti, ekonomik ve politik istikrarını koruyarak yatırımcılara güvenli bir ortam sunmayı taahhüt etmektedir.

2. TÜRKİYE VE UGANDA ARASINDAKİ SEKTÖR İLİŞKİSİ

Türkiye ile Uganda arasındaki enerji ve maden sektörlerine yönelik ticari ilişkiler, son yıllarda imzalanan resmi anlaşmalarla ivme kazanmış, ancak somut büyük ölçekli projelere yansıma süreci devam etmektedir. İlişkiler ağırlıklı olarak potansiyel işbirliği ve hükümetler arası niyet beyanları aşamasındadır.

Bu kapsamda, İki ülke arasındaki ilişkilerin temelini oluşturan en önemli adım, Şubat 2021 tarihinde atılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uganda Cumhuriyeti Hükümeti arasında "Hidrokarbon, Madencilik ve Mineraller Alanlarında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı" imzalanmış ve onaylanmıştır. Bu mutabakat zaptı, aşağıdaki alanlarda işbirliği için yasal bir çerçeve sağlamaktadır:

- ❖ Hidrokarbon (Petrol ve Gaz): Arama, üretim ve işleme faaliyetlerinde ortak projelerin geliştirilmesi.

- ❖ Madencilik ve Mineraller: Maden arama, çıkarma, işleme (katma değerli üretim) ve teknoloji transferi konularında işbirliği.

Enerji ve maden sektörlerindeki mevcut ikili ticaret hacmi ve Türk özel sektörünün doğrudan yatırımları henüz istenilen seviyeye ulaşmamış olup ticari ilişkiler büyük ölçüde niyet beyanı ve pazar araştırması aşamasındadır. Bununla birlikte: Türk madencilik firmaları, Uganda'nın zengin (altın, bakır, kobalt, nadir toprak elementleri gibi) mineral potansiyeline ilgi duymaktadır. Uganda'da nadir toprak elementleri gibi yeni keşfedilen büyük rezervler, gelecekte Türk yatırımcılar için fırsatlar sunabilir.

Türkiye'nin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Afrika ülkeleriyle enerji ve madencilik işbirliği anlaşmalarını artırma stratejisi kapsamında Uganda'yı önemli bir ortak olarak görmektedir. Afrika Birliği de, kıtadaki madenlerin katma değerli üretiminde Türk şirketleri ile işbirliği yapmayı hedeflemektedir. Ancak halihazırda, Uganda'da faaliyet gösteren büyük ölçekli Türk enerji şirketi projesi bulunmamaktadır. Yenilenebilir enerji ve hidrokarbon alanında potansiyel mevcut olsa da, henüz somut bir yatırım hayata geçirilmemiştir.

Türk firmaları, Uganda'nın madencilik sektöründe ihtiyaç duyduğu modernizasyon ve katma değerli işleme teknolojisi konusunda çözüm ortağı olabilir. Bununla birlikte, Uganda'nın bakır ve kobalt gibi madenlerini yeniden faaliyete geçirme çabaları (Kilembe Madenleri örneği) ve nadir toprak elementleri projeleri, Türk müteahhitlik ve madencilik firmaları için potansiyel yatırım alanlarıdır.

2026 yılında planlanan Türkiye Uganda Karma Ekonomik Toplantısı kapsamında yapılacak iş forumları ve ziyaretler ile 2026 yılı Mayıs ayında Uganda'da gerçekleştirilecek olan 10. Petrol ve Gaz Konferansı ile yine 2026 yılı Eylül ayında planlanan 15. Mineral Zenginlik Konferansına katılımın Türk yatırımcılar için büyük fırsatlar doğurabileceği düşünülmektedir.

3. ENERJİ VE MADEN SEKTÖRÜNE YÖNELİK DİĞER HUSUSLAR

3.1. Uganda Devletine Ait Kurum ve Kuruluşların Bilgileri:

-Uganda Enerji ve Maden Geliştirme Bakanlığı (Ministry of Energy and Mineral Development-MEMD): Adres: Amber House, Plot 29/33, Kampala Road, P.O. Box 7270, Kampala-Uganda Telefon: +256 414 344 414 / +256 414 233 331 E-posta (Genel): memd@energy.go.ug E-posta (Madencilik): miningcadastre@minerals.go.ug

-Uganda Petrol Otoritesi (Petroleum Authority of Uganda - PAU): Adres: Plot 34-36 Lugard Avenue, P.O. Box 833, Entebbe - Uganda Telefon: +256 414 320423/4 / +256 313 231 600 E-posta: ed@pau.go.ug E-posta (Genel Sorgular): nsd@pau.go.ug

-Uganda Ulusal Petrol Şirketi (Uganda National Oil Company - UNOC): Adres: Plot 15, Yusuf Lule Road, P.O. Box 36316, Kampala - Uganda Telefon: +256 312 444 600 E-posta: contactus@unoc.co.ug

-Jeoloji Araştırmaları ve Maden Müdürlüğü (Directorate of Geological Survey and Mines - DGSM): Adres: Plot 21-29 Johnstone Road, P.O. Box 9, Entebbe - Uganda Telefon: +256 414 320656 E posta: dgsm@minerals.go.ug

-Uganda Maden ve Petrol Odası (Uganda Chamber of Mines and Petroleum - UCMP): Adres: Plot 13, Shimoni Road, Nakasero, P.O. Box 2568, Kampala, Uganda Telefon: +256 (0) 414 231 921 E-posta: info@ucmp.ug

-Elektrik Düzenleme Kurumu (Electricity Regulatory Authority - ERA): Adres: Plot 15, Shimoni Road, Nakasero, P.O. Box 2568, Kampala, Uganda Telefon: +256 417 802 000 / +256 314 802 000 E-posta: <https://www.era.go.ug/>

-Kırsal Elektrifikasyon Ajansı (Rural Electrification Agency - REA): Adres: House of Hope, 2. Kat, Plot 10 Windsor Loop, Kololo, P.O. Box 7317, Kampala - Uganda Telefon: +256 312 318 100 E-posta: <http://www.rea.or.ug>

-Uganda Elektrik Üretim Şirketi (Uganda Electricity Generation Company Ltd - UEGCL): Block C Plot 6-9 Okot Close, Bukoto Victoria Office Park, Kampala, Uganda Telefon: +256 312 372165 E-posta: info@uegcl.go.ug

-Uganda Elektrik İletim Şirketi (Uganda Electricity Transmission Company Ltd - UETCL): Adres: Plot No. 10, Hannington Road Kampala, Uganda Telefon: +256 417 802 000 / +256 314 802 000 E-posta: transco@uetcl.com E-posta Adresleri: transco@uetcl.com ve info@uetcl.com Web Sitesi: www.uetcl.go.ug (veya www.uetcl.com)

-Uganda Elektrik Dağıtım Şirketi (Uganda Electricity Distribution Company Ltd - UEDCL): Adres: UEDCL Tower, 6. Kat Plot 37, Nakasero Road, Nakasero Kampala, Uganda, Telefon Numaraları: Sabit Hat: +256 (0) 312 330 300 Ücretsiz Hatlar (Toll-Free): 0800 203 088 | 0800 285 285 | 0800 385 385 E-posta Adresi: contact@uedcl.co.ug Web Sitesi: www.uedcl.co.ug

-Elektrik Dağıtım Şirketi (UMEME Ltd.): Genel Merkez Adresi: Rwenzori House, Plot 1, Lumumba Avenue P.O. Box 23841, Kampala, Uganda Telefon Numaraları (Müşteri Hizmetleri): 0800 285 285 / 0800 385 385 Sabit hat: +256 (0) 312 185 185 WhatsApp: 0772 285 285 E-posta Adresleri: info@umeme.co.ug Web Sitesi: www.umeme.co.ug

3.2. Önemli Özel Kuruluşlar

-Wagagai Gold Mining (U) Limited: Adres: Busia, Uganda. (Kurumsal adresi: Plot No. 35 Lwaka, Kasenyi, P.O. Box 24570, Kampala, Uganda) Telefon: +256 394507296 E-posta: info@wagagaigoldmining.com

-Afrika Mineralleri Ltd.: Adres: Parsel 7 - 9 Nyanza Yolu PO Box 631 Jinja Telefon: 0434124170, 0772641391 Posta adresi: justin@africanmineralslimited.com

-AUC Madencilik Ltd. Uganda: Adres: Plot 28 Luthuli Avenue PO Box 10130 Kampala Telefon: 414222230 E posta Adresi: aucm@mtninternet.co.ug

-GDF Madencilik Ltd.: Adres: Arsa 2026 Ssenyonga Yolu Kabalagala (A) Ünite 1, Blok 15 Posta Kutusu 34897 Kampala Telefon: 414257953 E posta adresi: info@gdfmining.com İnternet adresi: <http://www.gdfmining.com>

-Hima Çimento Ltd.: Adres: Plot 4 Ternan Avenue, Nakasero Merkez Mahkeme Binası PO Box 7230 Kampala Telefon: 0312213100, 0312213200 E posta adresi: hima.kampala@hima.lafarge.com İnternet adresi: <http://www.hima.lafarge.com>

-Kasese Kobalt Şirketi Ltd.: Adres: Arsa 39A Lumumba Bulvarı Mukwasi Evi, Süit W1 3 Posta Kutusu 2086 Kampala Telefon 038-2412000 Email adresi: info@kccl.co.ug İnternet adresi: <http://www.kccl.co.ug>

-Kilembe Mines Ltd.: Adres: Parsel 4 Clement Hill Yolu PO Box 3480 Kampala Telefon: 414234909 İnternet Adresi: kilemines@utlonline.co.ug

-Tororo Çimento Limited.: Adres: KP Plaza Parsel 67, 6. Cadde, Kampala, Uganda Telefon: 0414 250071/0414250065 E posta Adresi: kala@tororocement.com İnternet Adresi: <http://www.tororocement.com>

-Kasese Kobalt Şirketi Ltd.: Adres: Kasese - Mbarara Yolu'ndan Çıkış PO Box 524 Kasese Telefon: 078-2412000, 038-2412000 Mail adresi: info@kccl.co.ug İnternet adresi: <http://www.kccl.co.ug>

-Kilembe Madenleri Ltd.: Adres: Posta Kutusu 1 Kilembe Telefon: 0483-445323 Mail adresi: kilemines@utlonline.co.ug

-Thaba Gold Investments Limited: Adres: P.o Box 700102. Sebugwawo Road, Plot Entebbe Telefon: +256785246336

-Simba Gold Refinery: Adres: Plot 23 Ggaba Road, Kampala Telefon: (+256 752002200)

Metal Testing and Smelting Company Limited: Adres: Kampala Central Division Madhvani Warehouse 5th Street Madhvani Warehouse 96 98 23 Kampala Telefon:+256759206888

Aurnish Trading Ltd: Adres: Nakawa Division Ntinda Industrial Area stretcherm 466 21869 Kampala. Telefon: (+256 785732096)

Euro Gold Refinery (U) SMC Limited: Adres: Plot No 5, Katago Road, Kampala, P.O. BOX, 105171, Kampala Telefon: (+256393255334)

Fargo Commodities Trading Uganda Limited: Adres: Plot 23/25, Kampala Road, Entebbe. P. O. Box 127935, Kampala, Telefon: (+256 750522079)

Feldstein Trading Limited: Adres: Plot 2, Nakawa, Kyambogo View. Telefon: (+256708589634)

3.3. Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

Uganda'nın ülkemiz ile STA/Tercihli Ticaret Anlaşması bulunmamaktadır. Ancak Uganda'nın Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Alanı (AfCFTA), Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) STA ve üye ülkeler arasındaki tarifeleri azaltarak veya ortadan kaldırarak ticareti kolaylaştıran Doğu Afrika Topluluğu (EAC) Gümrük Birliği de dahil olmak üzere birden fazla serbest ticaret anlaşması (STA) bulunmaktadır.

Uganda ayrıca 26 Afrika ülkesini kapsayan Üçlü Serbest Ticaret Alanı'nın da üyesidir ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile iş birliği içinde yer almaktadır.

3.4. Lojistik ve Dağıtım Kanalları

Ülkeye ticari ürünlerin taşınması genellikle deniz yoluyla Kenya Mombasa liman kentine, oradan da kara yoluyla Uganda'ya getirilmektedir. Mal çıkışı da aynı şekilde yapılmaktadır. Deniz yoluyla yapılan taşımanın süresi genellikle 1 ayı bulmakta olup Kenya'dan Uganda'ya kara yoluyla taşınan ürünle gün aşırı sürede ulaşmaktadır.

Uganda'da genel olarak tüm malların dağıtımı toptancılar ve perakendeciler tarafından yapılmaktadır. Toptancılar tarafından ithal edilen mallar büyük depolara nakledilmekte ve daha sonra lokal perakendecilere sevk edilmektedir.

3.5. Sektörde Vergiler ve E-Ticaret

Doğu Afrika Gümrük Birliği (EACU) dışından yapılan ithalat için üç kademeli bir vergi yapısı benimsenmiştir. Çoğu bitmiş ürün %25 vergiye tabi tutulurken, ara ürünler %10 vergiye tabi olup hammaddeler (gıda maddeleri hariç) ve sermaye malları hala gümrüksüz girebilmektedir.

İthal mallara %18 oranında katma değer vergisi (KDV) ve geri alınamayan %15 oranında stopaj vergisi uygulanmaktadır. Bu vergiler bir araya geldiğinde, tüm yabancı mal ve hizmetlere %33 oranında bir vergi uygulanmaktadır.

İthal mallara ayrıca demiryolu altyapısı gelişimini finanse etmek için %1,5 oranında altyapı vergisi ve yerleşik olmayan yabancı işletmelere 1 Temmuz 2023'ten itibaren geriye dönük olarak % 5 oranında bir Dijital Hizmetler Vergisi (DST) uygulanmaktadır. Söz konusu yeni vergi, brüt gelir üzerinden alınmakta olup Uganda Gelir İdaresi'ne üç ayda bir vergi beyannamesi vermesini gerektirmektedir.

İthalat Kapsamında Tahsil Edilen Vergiler:

Uganda'da, genel olarak advalorem esasına dayalı gümrük vergi sistemi uygulanıyorken, akaryakıt için spesifik vergilendirme yöntemi benimsenmiştir. Bahse konu vergilerin tahsilatı ve yönetimi Uganda Gelir İdaresi (Uganda Revenue Authority) tarafından yürütülmektedir.

Bununla birlikte, İthalat rejiminde 8 farklı vergi çeşidi bulunmaktadır. Bu vergiler, Gümrük Vergisi, Petrol Tüketim Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Stopaj Vergisi(CIF değerinden), Altyapı Vergisi, Dijital Hizmet Vergisi, Katma Değer Vergisi(CIF+ithalat vergisi+ özel tüketim vergisi üzerinden) ve Çevre Vergisi'dir.

-Petrol Tüketim Vergisi: Petrol ithalatında yakıt/yağ türüne bağlı olarak litre başına UGX 200 ile UGX 1.450 arasında vergi tahsil edilir.

-Özel Tüketim Vergisi: Fiziki miktara göre çimento, şeker, bira, şarap, sigara ithalatından alınır ve değişken oranlara sahiptir

-Stopaj Vergisi: İthal edilen ürünün CIF değeri üzerinden % 15 vergi tahsil edilir.

-Altyapı Vergisi: İthal edilen ürünün CIF değeri üzerinden %1,5 vergi tahsil edilir.

-Dijital Hizmetler Vergisi: Yerleşik olmayan yabancı işletmelerden % 5 vergi tahsil edilir.

Uganda Enerji ve Madencilik Sektörü Raporu 2025

-Katma Değer Vergisi: İthal edilen ürünün CIF +ithalat v.+ özel tüketim v. matrahı üzerinden %18 KDV tahsil edilir. Hidroelektrik santrali malzemeleri ithalatı KDV'den muaf tutulmuştur.

-Çevre Vergisi: Araç ithalinde CIF üzerinden %0 (5 yaştan küçük), %35 (5-10 yaş arası), %50(10 yaştan büyük) olarak tahsil edilir.

Uygulanan İç Vergi Türleri ve Oranları

-Gelir vergisi: URA Uganda Gelir İdaresi %10 ile %30 arasında değişen 4 kademeli vergilendirme yapmaktadır. 2.820.000-UGX ve üstü geliri olan yerleşik kişiler için ayrı ve yerleşik olmayanlar için ayrı skala uygulanır. Çeşitli vergi istisnaları bulunmaktadır.

-Kurumlar vergisi: Şirketlerin elde ettiği karlar üzerinden %30 olarak uygulanmaktadır. Bu oran Madencilik alanında faaliyet gösteren şirketler için %25 ile 45 arasında değişen oranlarda uygulanır. Çeşitli istisna halleri bulunmaktadır.

-Götürü Vergi: Yıllık geliri 150.000.000 UGX'den az olan küçük işletmeler için uygulanır. Vergi oranı işletmenin türüne ve yerine göre değişir.

-Stopaj Vergisi: %5 ile % 30 arasında değişmekte olup, yerleşik olanlara ve olmayanlara farklı oranlarda uygulanır. Uganda Maliye Bakanlığı'nca belirlenen ürünlerden, dağıtılan karlardan, faiz gelirinden, sigorta priminden, royalti ücretlerinden, şube gelirinden, kumar gelirinden alınır. Çeşitli stopaj vergisi istisnaları bulunmaktadır.

-Özel Tüketim Vergisi: Vergilendirilecek ürüne göre maktu yada oransal olarak uygulanır. Sigara, bira, meyve suları, alkollü içkiler, kozmetik ürünleri, parfümler, mobil görüşme hizmeti, para transferi, şeker, şişelenmiş su, çimento, sabit hat görüşme hizmeti ve mobilya satışında uygulanır. Çeşitli istisnaları bulunmaktadır.

-Katma Değer Vergisi: Mal ve hizmet satışında %18 olarak uygulanır. Çeşitli istisnaları bulunmaktadır.

-Yerel Servis Vergisi: Geliri 100.000-UGX'den fazla olanlara 10 kademeli ve maktu (ilk kademe 5.000-UGX, 10. kademe 1000.000-UGX) olarak uygulanır.

Uganda'da E ticaret sektörü gelişmekte olup henüz istenilen düzeyde değildir. Ancak Uganda hükümetinin kalkınma planlarında E Ticaretin gelişimine yönelik düzenlemeler yapılmasına yönelik talimatlar mevcuttur.

Hali hazırda, Uganda E-Ticaret ve Girişimciler Derneği Ltd., Uganda'da e-ticaret alanındaki oyuncuları ve paydaşları bir araya getiren ilk kuruluştur. Ayrıca Uganda'da faaliyet gösteren bazı E-Ticaret platformları şunlardır; Amazon, Flipkart, Shopify, Myntra, Ebay ve Jumia'dır. Jumia Uganda, Uganda'nın en büyük çevrimiçi perakende mağazası olarak faaliyet göstermektedir.

3.6. Sektörde Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

Gümrük Vergisi: İthal edilen ürüne göre genel olarak %25(nihai ürün), %10 (yarı mamül), %0 (hammadde) şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Diğer yandan, aşağıda sıralanan ürünlerin ithalinde vergi muafiyeti uygulanmaktadır:

Eğitim materyali,

Engelli taşıt ve aletleri,

İlaç, Kitap için kağıt,

Güneş enerjisi ekipmanları,

Otel malzemeleri(yapı ürünleri hariç) çay makinası, mutfak eşyası, ocak, soğutucu, klima, tv, halı, mobilya, çarşaf, perde, gym aletleri,

Endüstriyel makinaların bozuk parçalarının ithali, Lastik üretimi teli, Lastik sırtı,

İhraç ürünlerini için paketlenme malzemesi,

Alüminyum teneke hammaddesi, süt ürünleri sektörü için; Soğutuculu kamyon, Yalıtımlı tanker, Yalıtımlı süt tankı, kamu adına çöp toplamaya yetkili otoritelerin yada yerel otoritelerce yetkilendirilmiş kişilerin çöp toplamaya yönelik motorlu araçları yer almaktadır.

3.7. Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

Uganda 01.01.1995'ten beri DTÖ üyesi olup, DTÖ üyesi ülkelerin Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT Anlaşması) kapsamında, diğer üye ülkelerle ticareti etkileyebilecek tüm önerilen teknik düzenlemeleri DTÖ'ye bildirmeleri gerekmektedir. Uganda ithalatta ve ihracatta bazı ürünler için lisans talep etmektedir.

İthalat aşamasında: Maden ürünlerinin ithalatında Directorate of Geological Survey and Mining/Jeolojik Etüt ve Maden Müdürlüğü kurumundan ithalat lisansı gerekmektedir. Detaylı bilgi <http://www.ugandamining.go.ug/> adresinden edinilebilir.

Uganda'ya ithalat için yükleme(ihracat) ülkesinden eşyalara (COC) Certificate of Conformity belgesi alınması gereklidir. Bu belgeler Uganda Ulusal Standart Bürosu UNBS tarafından akredite olan TUV, SGS ve Intertek firmalarına başvurularak Türkiye'de yükleme öncesi yapılacak inceleme sonucunda verilir. COC Belgesi gereken ürünler:

- Oyuncak
- Elektrik ve elektronik ürünler
- Otomobil
- Kimyasal ürünler(kozmetik dahil)
- Mekanik ürünler ve gazla çalışan aletler
- Tekstil, deri, plastik ve kauçuk ürünler
- Mobilya(ağaç ve metal dahil)
- Kağıt ve kırtasiye ürünleri
- Koruyucu güvenlik ekipmanları
- Gıda ve gıda ürünleri
- Kullanılmış ürünler

İhracat aşamasında ise Bazı ürünlerin ihracatında ilgili ajanstan ihracat lisansı ve sertifika alınması gerekmektedir.

3.8. Özel Günler, Bayramlar ve Yerel Saat

Devlet daireleri çalışma saatleri Pazartesi-Cuma 08.00-17.00 arasındır. İş yerleri ve dükkânlar her gün saat 18.00 ve daha sonrasına kadar açık kalabilmektedir. Aşağıdaki liste 2025 yılı resmî tatil günlerini göstermektedir. Bu tarihlerde kamu kurum ve kuruluşlarının tamamı kapalıdır.

01 Ocak Yılbaşı
26 Ocak NRM Özgürlük Günü
16 Şubat Başpsikopos Janani Luwum Günü
08 Mart Dünya Kadınlar Günü
29 Mart Kutsal Cuma
01 Nisan Paskalya
30 Mart Ramazan Bayramı
01 Mayıs İşçi Bayramı
03 Haziran Şehitler Günü
09 Haziran Ulusal Kahramanlar Günü
6 Haziran Kurban Bayramı
09 Ekim Bağımsızlık Günü
25-26 Aralık Noel

4. ENERJİ VE MADEN SEKTÖRÜNE YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRME

Enerji sektöründe Uganda, hızlı büyüme potansiyeli ve geniş yenilenebilir kaynak tabanı ile Afrika'nın enerji dönüşümünde öne çıkabilecek bir ülkedir. Doğru finansman, altyapı yatırımı ve politika uyumu sağlanırsa Uganda, bölgesel bir yeşil enerji merkezi haline gelebilir. Yatırım yapmak isteyen yatırımcılar için; Güneş enerjisi mini-grid sistemleri, tarımsal atıklardan biyogaz üretimi, batarya ve depolama teknolojileri, E-mobilite (Kampala bölgesi) ve şebeke modernizasyonu projeleri bulunmakta olup bu fırsatlar değerlendirilebilir.

Uganda'nın maden sektöründe ise, her ne kadar altyapı eksiklikleri, kayıt dışı madencilik faaliyetleri, çevresel endişeler ve bazen politik belirsizlikler gibi zorluklarla karşı karşıya olsa da küresel pazarlarda artan mineral talebi ve hükümetin sektörü modernize etme çabaları, Uganda madencilik sektörü için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Uganda hükümeti, Madencilik ve Jeoloji Dairesi (DGSM) aracılığıyla madencilik yasalarını modernize ederek ve jeolojik veri toplama çalışmalarını artırarak yerli ve yabancı yatırımcıları çekmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, 2022 Madencilik ve Mineraller Yasası (Mining and Minerals Act, 2022) ile sektördeki yasal boşluklar giderilmeye ve uluslararası standartlara uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa, maden hakları için yeni sınıflar oluşturmuş ve lisanslama süreçlerini modernize etmiştir.

Uganda hükümeti, maden sektörünü 2040 vizyonu ve ulusal kalkınma planları doğrultusunda ekonomik büyümenin ana itici güçlerinden biri olarak görmekte olup Yeni devlet madencilik şirketinin kurulması ve yabancı yatırımcıların çekilmesi gibi adımlarla sektörün büyümesi ve katma değerli üretime (value addition) geçilmesi hedeflenmektedir. Sektörün, istihdam yaratma ve döviz kazandırma potansiyeli çok yüksek olup yatırım yapacak yabancı şirketlere önemli vergisel avantaj ve teşvikler sunmaktadır.

5.KAYNAKÇA:

- Uganda Merkez Bankası
- Trade Map,
- Uganda İstatistik Bürosu
- Uganda Ulusal Standartlar Bürosu (UNSB),
- Uganda Gelir İdaresi,
- Uganda Gümrük Otoritesi,
- Uganda Enerji ve Maden Geliştirme Bakanlığı (MEMD)
- Uganda Maliye, Planlama ve Ekonomik Kalkınma Bakanlığı
- Uganda Petrol Otoritesi
- Uganda Ulusal Petrol Şirketi (UNOC)
- Uganda Yatırım Otoritesi
- Uluslararası ve Endüstriyel Raporlar
- Uganda Maden ve Petrol Odası
- Enerjipedia (Energylopedia)
- Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) Raporları
- Mining-Technology.com ve NS Energy Business
- USGS (Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırmalar Kurumu) Raporları
- Nile Post ve Uganda Radio Network gibi Yerel Medya Kaynakları